WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА
КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:
ЗА СРБИЈУ . . . . . 6 дин. МЕСЕЧНО
ОД ЈЕДНОГА БРОЈА . . . . . 0·40 дин.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 дин. МЕСЕЧНО

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:
Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ћирић.

Број 92 | УТОРАК 12 МАРТА 1891 | Година I

73 САСТАНАК

23 фебруара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК
Димитрије Катић

СЕКРЕТАР
Витом. Младеновић

(НАСТАВАК)

(Закон о штампи)

Известилац — Чл. 29 одбор је овако редиговао:

„Ко једним од средстава побројаних у чл. 6 ружи погрдним изразима уставна права владаоца, чланова владалачког дома, законити ред престонога наследства, казниће се са 200—500 дин. или затвором од 1—3 месеца; а ко истим средствима ружи облик владавине у Србији (Устав), казниће се са 50—200 дин. или 5—20 дана затвора.“

Витомир Младеновић — Оваква је редакција била и пре и сад, није ништа измењена. Ја мислим да треба додати речи „изрично вређање.“

Потпредседник — Пошто више нико не тражи реч, то стављам на гласање, ко је за то, да се прочитани члан прими нека седи, ко је противан нека устане? (Сви седе). Објављујем да је Скупштина усвојила прочитани члан.

Известилац прочита:

Члан 39.

„За кривице противу одредаба овога закона учињене, одговорни су:

1) Писац (чл. 22. Устава), сликар, растуривач, уредник његов заступник, штампар, власник;

2) Кад нема писца, или кад он није познат, или је ван домашаја српских власти, или га уредник или његов заступник неће да именују на првом саслушању — одговорни уредник или његов заступник;

3) Кад се не зна ни писац, ни одговорни уредник или његов заступник, или су ван домашаја српске власти — штампар; и

4) Кад се не зна ни писац, ни уредник, или његов заступник, ни штампар, или су сви ван домашаја српских власти — онај, који растура (продаје, разноси, прилепљује).“

Потпредседник — Ко је за то, да се прочитани чл. 39 прими, нека седи, ко је против, нек устане? (Већина седи). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 39.

Известилац прочита:

Члан 40.

„За кривице по чл. 10, 11, 12 и 13 овога закона одговорни су и власник, и уредник или његов заступник“.

Потпредседник — Ко је за то, да се овај члан усвоји нека седи, ко је против, нек устане? (Већина седи). — Објављујем, да је Скупштина усвојила овај члан.

Са овим је свршен први предлог закона о штампи, а за други претрес ово ће се поново прештампати. На реду је продужење претреса закона о зборовима. Молим г. известиоца да заузме своје место.

Известилац В. Младеновић — Као што вам је познато, господо посланици, из овог закона враћен је један одељак одбору, на првом читању а то је одељак глава III „О кривицама учињеним на јавним зборовима.“ То је враћено с тога, што је се хтело прво да реше кривице учињене путем штампе, па према њима да се и ове прецизирају. Докле се дакле закон о штампи не донесе, дотле да се ове кривице не решавају, а тада да се одлучи, како ће се ова кривица казнити. Ми смо се у одбору састали, и те смо чланове редиговали, довели у сагласност са законом о штампи, и ево какве смо закључке донели: Чл 18 (Чл. 34 ст. 6 прилога 2).

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Као што видите, господо, одбор је ове кривице поделио у две категорије, и ону прву категорију кривица, која се учине изношењем неких акта на јавност без допуштења суда, казни блажије, а оне друге кривице, које су теже, казни теже. Морам да напоменем, господо, да у закону о штампи има исти овакав члан, и на мој предлог, ви сте усвојили, да се обе кривице подједнако казне; јер, збиља, кривица која се учини, кад се изнесе акт из неке парнице на јавност, може бити по последицама својим на поједине заинтересоване личности толико велика, да би било веома неоправдано казнити је овако благом казном, блага казна могла би бити повод да се нађе врло много људи, који би имали рачуна да учине кривицу, те тим оштете приватан интерес грађана, па и да искусе казну. С тога вас молим, да усвојите ону исту меру казне, која је и у закону о штампи примљена, и ако је одбор овде повисио казну, јер ово су, готово кривице исте природе, са истим последицама.

Дакле предлажем, да овде буде одређена мера казне, која и у закону о штампи.

Известилац — Као што је и г. министар напоменуо, ми смо се при редакцији овога члана обзирали и на закон о штампи, а држали смо се и онога погледа, који је овде у Скупштини изнесен, да траба закон о зборовима да буде блажији, јер често се на збору може изрећи нешто, што не би

требало изнети, али то у брзини говора излети, међутим, онај, који нешто штампа, он може да поправља, брише, опет пише, корегира и т. д. дакле то на зборовима не може да буде, па с тога смо ми за ове кривице донели блажије казне; а овај други одељак, који задире у интересе државне, ми смо за њега оставили строже казне, да се може казнити и затвором и новчано.

Сад на Скупштини је, хоће ли она усвојити, како је то у закону о штампи речено или ће друкче, стоји до вашег решења.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Разлозима, које је изнео г. известилац, као да се на збору често може изрећи нешто несмишљено, нема места овде, јер овде није говор о речима, које се могу несмишљено на збору избацити, него је реч о саопштењу судских акта, тајна државних и т. д. Дакле ту не може да буде случај, да се то нехотице искаже, као што бива при обичном говору и случају кад се нема ништа написмено спремљено. С тога не налазим разлога, да се казне блаже кривице, учињене на збору на тај начин, него кривице, учињене путем штампе, већ остајем при томе, да овај параграф буде као и онај у закону о штампи.

Известилац — Ми смо ове кривице, које је напоменуо г. министар, као: саопштење о кретању војених трупа и у опште мобилизације, па онда кривице из § 46 крив. законика, оставили, да се строго казне, као што је у закону о штампи; али за онај други одељак овога члана, нашли смо, да могу бити блаже казне, а ту су саопштење тужба на збору, или ма какав акт по кривичној парници, извештај по кривици за увреду части, акт грађанских парница и т. д., ми смо нашли, да се може блаже казнити.

Павле Ранковић — Редакција овога члана није добра. Овде стоји: Ко на збору објави тужбу или акта по кривичној парници, да се казни, а после и: ко објави извештај или саопшти, то би требало изменити и усвојити овако редакцију: „Ко на збору објави тужбу", па после: ко на збору објави извештај да се казни.

Потпредседник — Пошто нико више не тражи реч, приступићемо гласању. Прво ћемо ставити на гласање предлог г. министра, па ако он пропадне, онда ће доћи предлог одборов. Ко је за то, да се чл. 18 по предлогу г. министра усвоји, нека седи, ко је против, нек устане? (Већина седи). — Објављујем, да је Скупштина усвојила чл. 18 по предлогу министровом.

Известилац чита члан 19. (Види у прилогу 2 ст. 4 члан 17.).

Министар унутр. дела Јован Ђаја — И одредба овог члана треба да буде са свим као у закону о штампи, јер је овде говор о томе, да се онај, који путем збора подстакне неког да учини злочинство, *и непосредно после тога подстицања наступи дело или покушај злочинства*, казни као саучесник по кривичном закону. То је смисао, који треба да има овај члан. С тога нема разлога, да се он разликује од сличне одредбе у закону о штампи и да буде овде мања казна. И овде је говор о позивању на злочин, после којег непосредно одмах дође дело или покушај злочинства, као и код закона о штампи. Ту дакле у ствари нема никакве разлике, па је не треба чинити ни у мери казне.

Михаило Поповић — Ја и овом приликом морам да имам посла с речи подстицати, но сад ће ми бити толико лакше у колико је министар у једном члану о штампи пристао на реч, не само „позивање" него и на реч *„изречно* позивање". Ја сам вам и казао, да реч „подстицати" има значење еластично, да може постати материјал за вршење опасних злоупотреба. Закони наши треба да су одређени, — прецизни. Нејасност закона у појединим речима сгвара највише неправде у једној земљи, а то је, да се у једној земљи различно суди. Не треба допустити, да се различно тумачи овај или онај члан закона, него треба удесити да један члан не може имати ни два тумачења. Кад се нађу сигурне речи, одређени изрази, онда можете оправдано тражити од вршиоца закона правилно схватање и тачно вршење закона. Дозволте ми сад да се овом приликом послужим једним примером, те да вам докажем, да је ова реч „подстицати" незгодна. Било штампом, било говором мисли неко о порезу и говори о пореској системи. Говори како је она неправилно удешена, како онај, који има највише користи од друштва, треба највише и да плаћа, а онај, који мање користи има од друштва, мање и да плаћа, дакле, критикује једну пореску систему. На једанпут народ се увери да је то неправо и не плаћа порез. Долази ствар до суда и долази се на реч подстицати. Суд каже: ви сте подстакли народ те је изазвао ту побуну. У овоме би случају оцењивање појединих закона, откривање његових слабих страна и исправљање, што и спада у задатак штампе, било кажњиво и то једино са неправилна разумевања речи „подстицати". И онда вас питам, ко би имао куражи да ступи у службу општих интереса критиком појединих закона, кад би знао, да може за то бити кажњен? И каке би користи имали од једне штампе, која о питањима опште вредности не би смела ни речи да каже? Ми не треба да оставимо нејасна наређења у закону, те да их може сваки разно тумачити, те да може и права човека обедити. То ће бити на штету овог посла, кога данас вршимо. Како је министар пристао на речи — „изречно позива", ја се надам, да ће пристати и овде, те реч „подстицати" заменити са речи «позивати".

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Ја врло радо пристајем на ово, јер сам и у закону о штампи усвојио то — да после изазивања дође и дело.

Известилац — И ја потпуно усвајам напомену г. министра, јер и сам тежим, да закон буде што прецизнији, те да не може нико извртати смисао закона и да се не може жалити да га неко подстиче на збору, на неред.

Алимпије Васиљевић — У колико је потребна слободна штампа, толико је још више потребна слобода јавног говора. Кад се учини кривица штампом, то је више или мање промишљена кривица. Човек док напише нешто и штампа, он промисли о томе, а овде на збору може човек да каже нешто што није мислио; може бити што је изазван, јаче ће говорити на збору, и онда ставити овде да је виком учињено злочинство то је бесмислица Што се тиче члана 19, ја нисам хтео да говорим, али кад је стављено овде, да ко може и виком да учини злочинство, онда сам ја устао да кажем, да сам противан овоме. Ја разумем, кад ко прочита неки акт, саопшти га збору и онда то можете метути у једну категорију са штампарском кривицом, али овде на збору с виком не може се учинити никакво злочинство. Вика се на збору може врло лако изазвати. Ја мислим да треба усвојити одборско мишљење.

Известилац В. Младеновић — Према овоме, како је сад учињено исправку г. Мих. Поповић, отпада са свим зебња коју износи поштовани посланик г. Алимпије Васиљевић. Ја сам и у почетку а и сад кажем, да треба доиста казне у закону о зборовима да буду блажије од оних у закону о штампи, тим се руководио и одбор па сам изричио за то, кад сам ову главу о кривицама тргао са претреса, док закон о штампи не буде готов. Према томе отпада прекор на одбор с те стране. Што се тиче ове речи на коју удара г. Алимпије имала би смисла кад не би стајала у вези с другом речи. Овде стоји, кад ко *изречно позива* да ко учини злочин. Према ономе, како г. Алимпије каже изгледа, да на збору треба вику казнити. Не ми то нисмо хтели, јер може неко говорити јаче, да се надвиче, него то се разуме, ко виком учини неки злочин, т. ј. ко виком позива да се учини злочин. Ја мислим да се у интересу слободе збора не може дозволити то. Овде није казано ко више на збору, него ко викањем хоће да гази законе. Према томе отпада свака зебња с те стране.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Пре свега имам да приметим, да је г. Васиљевић био у Државном Савету, кад је овај члан овако примљен, па онда није нашао за потребно да садање своје гледиште заступа. Ја сам мало пре тражио код редакције овога члана да се стави реченица „изречно позива", а тиме се избегава свако произвољно тумачење власти. У осталом овде није говор о политичким кривицама,

www.unilib.rs УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

о позивању на злочин, кад после злочина дође и дело или покушај злочина.

Известилац — Пре него што се приступи гласању, да вам објасним, да је одбор поделио овај члан односно казне на два дела. У првој половини казне су строжије. Међутим по пројекту министровом то је једно исто.

Панта Срећковић — Ја питам г. известиоца да ми објасни у чему је ствар, ја и до сад не видим око чега је говор. Има председника на збору, он има права да удали оног ко вичe. Шта ви сад хоћете још и казну да пропишете. Ако на збору нема председника, онда то није збор, него гомила људи.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Овде није говор о вици, овде је реч о *изречном* позивању на злочин и кад после тога позивања непосредно дође дело или покушај. То ваља казнити. Нећемо ваљда допустити, да се ко не казни, кад позива, да се ко убије, а после тога дође убисто? (Г. Панта: мора, мора да се казни).

Известилац В. Младеновић — И ја сам хтео г. Панти Срећковићу да кажем ово, исто што је казао г. министар ун. дела. Овде неће да одговара председник збора, него онај, који буде крив.

Потпредседник — Објављујем да је претрес свршен. Гласаће се о члану 19 са изменом, на коју је пристао и г. министар. Ко је за то, да се прими чл. 19 са изменом, тај нека седи, а ко је против нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 19.

Известилац чита чл. 20 (чл. 18 ст. 4. пр. 2).

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Ја бих предложио да се и овде по предлогу г. Михаила Поповића стави реч: „*изрично*“.

Известилац — Метули смо и ту реч.

Дим. Илићановић — Ја ћу да говорим само о другој тачци овога параграфа. Изгледа ми да је сувише збркано кад стоји оваква редакција: „кад се народ позива на буну на месту где се збор држи“.

Била би боља редакција: „ко говором на збору изрично позива народ на буну казниће се од 300 — 1000 динара и затвором на 6 месеци“.

Известилац — Прима се та редакција.

Потпредседник — Пошто је известилац примио измену, онда молим вас изволите чути како ће гласити чл. 20.

Известилац чита поменути члан.

Панта Срећковић — Ја вас молим да ми кажете: јесте ли чули до сада у нашој земљи да неко на јавном збору каже: ајдмо, браћо, да убијемо и упалимо тога и тога? Ја до сада нисам то чуо. Мени се чини да о томе овде не би требало ни говорити и да нису потребни ови параграфи, јер на збору има паметних људи, који би укуткали онога, који би тако што говорио. У опште мени изгледа да после овога закона неће бити зборова, јер ако овога остане, онда ће власти сваки час моћи да подмећу којешта. Мени се чини да све ово не вреди ништа и ја би све ово избрисао, јер онај, који хоће кога да убије и да упали, тај неће никад то да каже на јавном збору, већ ће да се крије и учиниће то тајно.

Министар унутр. дела Ј. Ђаја — Ако је истина и ако може бити истина ово, што г. Срећковић каже, онда ће бити тим боље, те се неће овај члан ни примењивати. Али чини ми се да овај члан не само није излишан, него је баш збиља потребан. Није с горега предноставити, да се може десити и то, да један човек каже на збору: хајде да упалимо и да опљачкамо тога и тога! И кад се то с основом може предноставити, онда, што не би било и у закону одговарајуће казне за такво дело? Држим да се не може замислити, да ће бити злоупотребе код суда, јер није остављено властима да раде како хоће; на против, није им остављено, тако рећи, ништа, није им остављено чак ни то, да власт на пр. може распустити збор, него је утврђено, да може само учинити примедбу председнику, па да остави његовој увиђавности, да збор распусти или не. А ја не држим да је то слобода, ако остане слобода рада злочинаца.

Известилац — Доиста, кад се на први поглед то узме, не само г. Панти Срећковићу, него мени се чини а и многима ће изгледати, да ће се због ових многих параграфа у закону слобода збора отежати. До сада ми нисмо имали закон о слободи збора и сва дела овакове врсте потпадала су под општи кривични закон. Али данас, ако хоћете да имамо закон о слободи збора, онда морамо да предвидимо све случајеве, који могу да настану на збору а који су кажњиви. Пре је могао човек да оде на збор и да учини какво дело на збору невиним речима а да се суди као разбојник. Дакле, ако хоћемо да се одреде границе кретања на збору, онда морамо донети нарочити закон, и у њега унети све оно, што је се пре судило по кривичном законику. И овде морају да буду казне блаже од оних, које су у кривичном закону и ово је удешено тако да се слобода збора што боље осигура а никако да се ограничи.

Јован Авакумовић — И мени изгледа цео овај закон, као да му је намера та, да ограничи слободу збора. Нећу да говорим о целом закону, него само о члану 20. Овим чланом 20 моћи ће да се спречавају зборови опозициони а владиних „пријатеља“ полиција неће спречавати; да ће моћи то да буде јасно је по самом тексту чл. 20. Као што вели г. Панта Срећковић није могуће да ће да се деси позивање на какав прост злочин на збору. Међутим, злоупотребе може да буде. Ја као народни посланик могу да држим збор, а капетан изађе и са два сведока донесе закључак: пошто је председник говорно против облика владавине и пошто би био ухваћен на самом делу, хоћете ли да га капетан одмах води у апс. Можда већина која брани ово не замишља све посљедице овога, јер они су за сада сигурни; ну кад се обрну прилике, онда ће нас апсити све, па и вас из већине. Ово је тако једна велика опасност за слободу збора и за нашу личну слободу, да ја мислим да би требали да размислимо добро, пре но што примимо овај члан. Најпосле ако мислите да је ово добро и да треба да се служите и овим средством против противника, ми ћемо се према томе управљати, али може доћи време да се то употреби и против вас.

Министар унутр. дела Ј. Ђаја — Ја бих молио предговорника да ми наведе: који од ових параграфа налаже да се не сме говорити противу владе?

Сви ови параграфи говоре о пропуштању туђе војске кроз земљу, о издавању тајне државне, о веленздаји и т. д., али не видим да се што год напомиње и о томе, да се не може говорити противу владе!

Чудно ми је да г. Авакумовић, као правник и бивши судија вели: да на збору не може бити говора о простом злочину. Ја знам случај, где се на збору решавало да се убије човек; а то што је било раније даје нам основа мислити да и у будуће може бити. И како се овде спомиње: пљачка, убиство похара и веленздаја, ја мислим да од тога нема никакве опасности за политичаре ма које партије; а наравно, ако се хоће да изврше значај појединих чланова, онда може и тога бити, на, што каже г. Авакумовић, може бити случаја да неко и нас апси. Међутим ја мислим да ово неће спречавати слободу добрих људи, него слободу паликућа и веленздајника.

Панта Сл. Срећковић — Ја имам да приметим ово. Г. известилац и г. министар говоре да треба да се предупреди могућа каква злочинства или веленздаја. Ја са свим другчије рачунам ову ствар. До овога закона истина није било закона о зборовима, али нико није на силу доводио људе да се на зборове скупе. Међутим је у духу нашега народа, зна се из историје да је наш народ имао слободне зборове. Законодавство никако не би требало да му те зборове ограничи, него да му их регулише — као оно кад тече река па негде чини штету, онда она треба да се регулише онде где чини штету — тако и зборове треба регулисати да од њих не буде штете, али да се у њих не дира, јер они треба да буду слободни. Шта хоћу овим да кажем. Да вам наведем како један енглески писац, управо њих више, цени зборове.

WWW.UNILIB.RS

Многи су говорили од њих о томе шта је узрок те су Енглези постали тако велики и славни. Један је говорио да је томе узрок порота, други парламенат, трећи слободна штампа, четврти парламенат, пети трговина итд. Нашао се један човек па каже: „није то ни једно него слобода говора и митинзи". За што? — За то што су нам они дали још два ока да прогледамо, те да свагда можемо да уочимо лупежа и поштена човека, да раздвојимо радника од нерадника итд. једном речју зборови су нам отворили очи да ми свагда за сваку ствар можемо да изберемо најбољега човека, те да нам он ту ствар сврши.

Ја мислим да су зборови најбоље средство да се уоче људи и да се могу познати зли и добри људи. И кад то буде, онда ће сви да бирају оне, који су добри и поштени људи, а на тај начин скидају, разоблаче ону маглу са очију људи, и они виде да ли ко говори истину или неистину. Ја тако разумем ту ствар и овде могу да усвојим само кздају а то је § 90 и 91 кривичног закона, а оне друге чланове примам. Молим вас кажите ми, који то капетан неће рећи: „ја сам дошао кад су почели да вичу на власт". Ја знам те зборове, а и ви сви знате, да не може збор да се разиђе док не ухапсе по 10 људи, који су, вели се, говорили против начелника, против реда и т. д. Па и ако сам говорио против власти зар да ме ухапсе? Ја као грађанин имам право то да говорим. Ако сам говорио истину свет ће ме слушати, ако ли сам говорио неистину, нико ме неће слушати, и рећи ће ми: знамо тог човека. Ја не знам од куд плашња од ових зборова. Ја се не бојим од ових јавних зборова, него се бојим од тајних, од хајдука, паликућа и других хрђавих људи, за то вас молим укините ове параграфе, нека је што мање параграфа. А кад неко на збору предлаже да се диже буна тога слободно ухапсите и казните, а оно друго оставите нека свет говори. Па и ми смо из тог света. Зар ми несмо били на тим зборовима. И ја сам сам сељачко дете, и ја сам ишао на те сељачке зборове, ту има добрих, паметних и мудрих људи, и они не дозвољавају да се чини какво зло а ви сте толике параграфе написали, да ће се власт увек ухватити за њих и сваког да казни. С тога сам ја да овде остану само параграфи 90 и 91 крив зак., а све остало да се изостави.

Јован Авакумовић — Ја не бих узимао реч да по други пут говорим, да ме г. министар унутрашњих дела није на то навео, да морам да кажем неколико речи. На првом месту г. министар је рекао како су се на неким зборовима доносили закључци, да се учине злочини и да ја то као судија знам. До данас ни на једном политичком збору — а ми овде говоримо о политичким зборовима и њих бранимо — није донесен закључак да се такав злочин изврши, нити је какав злочин извршен. Факт је да до данас на једном политичком збору није било, да људи који су посланици народни, или иначе политичари, да су позивали људе да учине крађу, паљевину и тако даље.

Друго, изгледа ми да кад човек седне на министарску столицу, замишља да све зна. Тако и министар унутр. дела мисли, да правне ствари боље зна од мене. То је побудило г. министра да каже: па није истина да има у овим параграфима и таквих у којима се говори о кажњивим делима против власти. Само тако уображавајући министар је могао рећи, да је ту говор о велеиздаји, позивање на буну и друге крупне ствари. Ја морам да се чудим таквом говору. Видим да министар, кад је поднео закон, да тај или није прочитао или није прочитао казнени закон, који је у вези с овим; или на послетку да нема ни појма о том казненом законику. А да вас о томе уверим, ја ћу вам прочитати § 92 крив. зак., који је поменут у 20 чл. закона о зборовима. Ево шта стоји у § 92 (чита): Ко јавно позива или дражи на непокорност према законима, уредбама или законим наредбама власти, или који дела, која су законом за злочинства или преступљења означена, јавно правда и хвали, да се казни у новцу од двеста талира или затвором од једног месеца до две године. Овде нигде није реч о велеиздаји и оним другим „крупним" кажњивим делима, што их спомиње г. министар. И кад министар, подносећи такав закон, хоће да га брани тиме, што се заклања за велеиздају, то изгледа чудно; то је чудновата ствар. Ја мислим да смо ми доживели време, да се свака реч која се употреби против незаконитих дела, против недела власти сматра као велеиздаја. Хоћете ли ви радикали *такву* слободу зборова, да нас са зборова водите у апсе као велеиздајнике, што вам је сам говор непријатан?! Овде овај § 92 биће један од узрока по коме може капетан на сведоџбу два грађанина, који ће сигурно припадати другој партији, да ухапси сваког, који му није повољан. И то г. министар брани; то говори човек, који зна шта је то кад се коме подмеће велеиздаја, и он данас брани то, да један српски начелник може да изигра слободу зборова и личну. Наравно да то судови неће квалификовати као велеиздају. Али то је један, најблаже да се изразим, неуметстан начин бранења свога закона.

Кад се хоће за она дела, која у казненом закону не долазе у главу, где се говори о велеиздаји, да казне људи као велеиздајнице, онда је то таква строгост и таква опасност против слободе, те се ја морам вама да чудим, ако то одобрите. Напослетку ја мислим да је то г. министар просто предвидео; и за то би требало овај члан вратити у одбор, да се тамо редигује и из њега изостави ово, што је опасно за слободу. За оне просте злочине, не бих ни речи проговорио, јер сам сигуран, да нико неће на збору позивати на просте злочине. Ну кад хоће да се по овом члану апсе на основу сведоџбе два грађанина, и посланици за политичке говоре, јер се може рећи, да су на делу ухваћени, онда ја држим, да министар треба добро да се о овоме размисли и да пристане, да се врати у одбор овај члан, те да од овога нема опасности ни за нас ни за онога који после нас дође.

Министар унутрашњих дела Ј. Ђаја — Цела је Скупштина чула, шта је рекао г. Ј. Авакумовић. Он је казао, да ће се ова одредба законска примењивати и на говоре противу владе.

Ја сам цитирао те параграфе из кривичног законика на које се овај члан позива. У § 92 говори се о изречном позивању *на непокорност и одупирање власти*. Дакле, о тим кривицама говори овај члан, а цео свет зна да је друго оговарање владе, а друго је позивање народа на непокорност властима. Извесно нико неће веровати, да ће господа из опозиције бити већи пријатељи слободе збора него ми. Ми смо и на делу то показали; пред изборе је било толико зборова и ни један није био нарочито забрањен. (Ј. Авакумовић: како да није? А у Мачви?) Само за по сахата.

Сем тога, господо из опозиције, ако ово изоставите, чак се таква кривица, ипак, учини, знајте да кривац неће остати не кажњен, него ће одговарати по крив. закону. Дакле овим се ништа ново не уводи, него оно што постоји у кривичн. законику, само што су овде казне блаже и што се домеће реч „*изричнo*", да суд не би могао то тумачити на своју руку. Мислим дакле, да ту нема никакве опасности.

Г. Авакумовић казао је: да о другим кривицама не треба ни речи проговорити, а међутим говорио је како оне не треба овде да уђу; *дакле сам се порекао*. И ако се оне не дешавају ја не видим, да је излишно у закону. Тим ћемо заштитити слободу збора.

Љуба Ћирић — Као што вам је, господо, познато, кад је овакав исти члан закона о штампи био на дневном реду, онда се прилично говорило о овим кривицама. Том приликом, као што се зна, пшло се на то, да се казне, које су у крив. зак. врло строге и велике, ублаже овим чланом. Међутим, господо, у овим члану доиста има параграфа крив. зак., који би се могли избрисати. На прилику § 83 (чита): „Србин који са страним правитељством у сношење ступи, да ово на рат противу Србије наведе, да се као издајник отачаства казни робијом од 10 до 20 година. Ако је чрез то рат заиста противу Србије поведен да се казни смрћу."

За тим § 84: „Србин, који у време рата, који се против Србије води, прими се службе у непријатељској војсци и противу Србије или њених савезника" и т. д.

WWW.UNILIB.RS

За тим § 85: „Србин који дакле рат противу Србије крије силу непријатељску са знањем потпомаже, или војсци српској или њених савезника штету наноси да се казни". и т. д.

То нема апсолутно везе са овим. Могу остати параграфи 87. за тим 88, 89, 90, 91 и 91. в., Дакле мени се чини да је овај члан ушао само за то, да се казне које су у крив. зак. велике ублаже. Међутим ја мислим да би § 92, који гласи: Ко јавно позива или дражи на непокорност према законима уредбама или законим наредбама власти и т. д.", да би тај § могао донекле да буде штетан по слободу збора, ако буде остављен овде, јер би на основу овога члана могле да се испредају кривице. Ако међутим има кога, који је на јавном збору радио ове ствари, нека иде пред суд, и онда нико не може рећи да је ово из ината чињено. Ако би се ово оставило овде, онда мислим да би се могле да чине злоупотребе тиме, што ове кривице не иду вишим судовима. Дакле ова 4 параграфа што сам поменуо ја мислим да треба да ненадну, а остали да остану, што знам да се овим чланом иде на то, да се смање оне казне које су у крив. зак. велике. Најбоље би било да се овај члан врати у одбор.

Министар унутр. дела Ј. Ђаја — Морам да обратим пажњу, господо, да је ова кривица чл. 91 предвиђена у нарочитом чл. 25, те је према томе § 91 изпушан. По свој прилици штампарском кривицом он је и ушао овде. Треба да буде 91 а., дакле он не треба да улази у закон по други пут, јер је већ поменут у чл. 25. Ја пристајем да ово иде у одбор.

Потпредседник — Ја мислим да треба прекратити говор о овом члану, док се не врати из одбора. (Бива).

Члан 20 враћа се у одбор.

Известилац чита чл. 21 (чл. 19 ст. 4 прилог 2).

Потпредседник — Пошто нико не тражи реч стављам на гласање: Прима ли Скупштина прочитани члан? (Прима).

Известилац чита чл. 22. (Чл. 20 иста страна истог прилога).

Министар унутр. дела Ј. Ђаја — Код овога члана имао бих да приметим то, да за увреду краља владаоца остане иста казна која је у крив. зак. Нема смисла да тамо буде једна казна а овамо друга. Извесно је да та врста кривице треба да се строжије казни, кад је учињена у штампи и на збору, него ли пред 2—3 лица у затвореној соби. Држим да у уставној монархији има разлога заштити уставност; има разлоге заштити владаоца од оваке увреде, и као што рекох кад увреду треба казнити, то молим да за ово оставимо казну од 1—5 година, а за друго нека остане по предлогу.

Известилац — Ја немам ништа против предлога г. министра. Ми смо овде ставили тако, што је ово било у зак. о штампи, а ако је Скупштина расположена онда нека остане по пројекту.

Вића Радовановић — Нема разлога, да се овде мање већа казна, но што је у зак. о штампи; јер тумачити увреду по речима написаним сасвим је опредељеније, него ли тумачити увреду из говора на збору, где се нека реч могла погрешно разумети. Нисам дакле за то, да овде буде већа казна. Шта више ишао бих чак дотле, да буде мања, али свакојако нека остане, као што је у закону о штампи; јер штампана реч може да се тумачи док изговорена не може. У зак. о штампи стављена је казна од 2 месца до 2 године. Нека то буде и овде. Молим 10 посланика, да ме потпомогну. (Устаје довољан број).

Панта Срећковић — Ја потпуно одобравам говор г. министра у овом случају. Искупи се збор. На томе збору води се реч о нашим политичким стварима, о законима, о тумачењу зак. и т. д., и онда не треба допустити да се на том збору напада човек, који нам ништа на свету није крив, онда за што ће вам Устав, за што неодговорност његова кад може сваки да потрже име краљево ка небу из појаса. По закону краљ не може да учини никоме никаква зла, док су министри људи; а ако ови постану хрђави људи, онда то може бити. За то је потпуно умесно оно, што је минист. предложио.

Министар ун. дела Ј. Ђаја — Ово што је г. Вића рекао са свим је оправдано. Не треба, да се ова кривица, учињена на збору, казни строжије, но што је по закону о штампи; ну, ја мислим да при другом читању тражим, да се о томе по нова разговарамо, па да се тамо унесу оне исте казне, које сад предлажем и које се налазе и у кривичном закону само за увреду владаоца.

Ове две ствари треба довести у везу и с тога мислим да можемо решити, да ове казне у ова два закона буду подједнаке.

Потпредседник — Претрес је свршен. Најпре ће се гласати о предлогу Виће Радовановића, на који је пристао и г. министар унутр. дела. Изволте чути како ће члан 22 гласити.

„Увреда Краља владаоца учињена на јавном збору казниће се затвором од 2 месеца до 2 године.

Увреда члана или чланова краљевског дома или намесника краљевског достојанства, свиту или једног намесника, увреда Народне Скупштине, начином обележеним у члану 29 казниће се од 3 месеца до 1 године затвора."

Ко је за то, да се члан 22 прими, тај нека седи, а ко је противан, тај нека устане? (Већина седи). Објављујем да је члан 22 усвојен по предлогу г. Виће Радовановића.

Известилац чита члан 23.

Панта Срећковић — И ово је члан буди бог снама! Да неко објављује наше гласове и да му то свет верује; јер он кад износи лажне гласове, свет ће му рећи: то није истина, и они који тврде да то није истина, они баш то треба да доказују. Ја бих молио г. известиоца, да ми за ово наведе пример.

Ја би молио Скупштину да овај члан избрише.

Известилац Вит. Младеновић — Овде је стављено кад се ови наши гласови измишљају, те се тиме ремети јавни мир. Н. пр. кад неко на јавном политичном збору објави да је оглашен рат и народ се узбуни, као што се то често чује. По ком дакле он праву може да дође и да каже: објављен је рат?

Панта Срећковић — То се званично објављује. А шта се мене тиче што он каже да је рат објављен, кад то није званично објављено?

Известилац — Тим гласовима штете се новчани заводи, ремети се јаван мир и трговци, који су узели какав еспап, врћају га. Ја дакле не бих никако дозволио да се ови лажни гласови проносе, који очито штете државне интересе.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Господо, ви се сећате ваљда, да је то онај исти члан, који је и у закону о штампи и на који сам ја обратио вашу пажњу; ту је оно од чега су се господа из опозиције у прошлим параграфима бојали да је опасност. Овде, дакле, збиља може бити опасности за оне, који проносе лажне гласове и да власт може злоупотребити ову одредбу законску.

Као што знате, ми смо овде усвојили нарочиту стилизацију саветску и немогуће је да овде остане без казни. Господин Панта тражи да се наведу случајеви. Има их много, јер ми од тога и патимо, и мислим да не треба допустити да у нашој земљи више тога буде. Н. пр. разнео се глас у штампи или на збору да се тај и тај округ побунио, а међутим то није истина. То дакле не треба дозволити, јер такви лажни гласови имају својих последица на наш кредит на страни. Збиља би опасно било, оставити одрешене руке власти и суду да такве лажне гласове казни како оће. Али баш с тога је министар унутраш. дела узео само оне гласове, због којих се штете државни интереси и ремети јаван мир. Признајем да ту може бити злоупотребе, али како ћемо сад удесити те да спасемо и једно и друго. Морамо се дакле побринути и о миру и о слободи штампе и слободи збора.

Према свему овоме треба овај члан стилизовати тако, да се колико толико има сигурности да се ово не злоупотреби.

Љуба Ћирић — Као што се сећате, господо, одбор за штампу овај је члан избрисао и нашао је, да ако онде буде

злоупотребе да ће бити ту у томе члану, а тако исто биће злоупотребе и у закону о јавним зборовима, ако овај члан оставимо. Ја дакле мислим да нема смисла да остане ово (Чита).

Ако у закону о штампи и има смисла да се овакве вести, које изазивају сензацију и ремете мир у држави, казне, нема смисла да се казне, ако се деси на зборовима, јер ви знате да никад вести на збору не могу да имају онакав значај, какову има вест штампана у каквом листу.

Ја вас молим, ако хоћете да сачувамо слободу збора, онда ме потпомогните да се овај члан избрише. (Помажу га).

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Ви сте чули, господо, да сам ја мало пре изјавио да код овога члана збиља може бити опасности, и за то о овоме члану треба озбиљно да промислимо, те да ту опасност отклонимо. Као год што нисам за слободу паликућа и велеиздајника, тако сам исто за слободу поштених људи. И увиђајући потпуно да има разлике између онога, што се протури у штампи и онога што се протури на збору, ја пристајем да се овај члан изостави са свим. (Чује се: врло добро).

Потпредседник — Ја мислим да треба претрес прекинути, пошто је г. министар пристао да се овај члан са свим избрише. (Тако је).

Известилац чита чл. 24. (Чл. 22 прил. 2 ст. 5).

Димитрије Илићановић — У чл. 22 овога закона предвиђена је увреда члановима краљевског дома и овде се опет понавља. С тога предлажем да се избришу ове речи: ..... «чланови краљевског дома».

Љуба Ћирић — Слажући се са овим предлогом имао бих да додам, да се цео овај члан избрише. По овоме члану казнио би се онај, који на јавном збору исмева уставна права владаоца или ружи облик владавине у нас. Како је наш свет махом неписмен, како на зборовима немамо секретара, који би *тачно* записао што ко на збору каже, то би се овим чланом чиниле велике злоупотребе кад би он остао. Јер би се сведоцима доказивала тужба полицијска.

С тога вас молим, да ово отпадне, а ако је што учинио против одредаба кривичног закона, онда он нека се предаје судовима и нека му се суди по кривичном закону. Молим вас ако хоћете да ме потпомогнете да се овај члан избрише. (Помажу га).

Вића Радовановић — Потпуно је умесан предлог г. Ћирића да се овај члан изостави. Ја не могу да разумем да се у овај закон уноси и ствара једна забуна у држању зборова, кад се каже: ..... «да погрдним изразима исмејава облик владавине» и т. д. Ја не знам шта су то погрдни изрази и како ће слушаоци сматрати извесне речи. Може бити, као што рекох, да каже неко неке речи на збору и они ће можда неразумевајући казати: ружи и исмејава власт, и наћи ће се за то увек довољно сведока да се оптужи говорник. Ја се дакле потпуно слажем са Љубом Ћирићем да се овај члан са свим избрише.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Овај је члан узвађен из кривичног закона, и ако га овде избришете, онда ће остати тамо у кривичноме законику. Ако нагласите да је боље тамо да остане, нека остане. Али ми смо хтели да ове казне умањимо и ублажимо, јер оне су много строжије кажњиве по кривичноме законику.

Известилац Вит. Младеновић — Ми смо овде унели многе чланове о којима се говори у кривичном закону. Уносећи их овде хтели смо да ублажимо оне строге казне у кривичном закону. То је врло лепо објаснио г. министар унутрашњих дела и ако хоћете да овај члан изостане, онда ће остати казне по крив. закону, а тиме нисмо ништа допринели слободи збора, него на против скучавању његовом

Потпредседник — Претрес је свршен, има да се гласа о чл. 24. Пошто је потпомогнут предлог г. Љ. Ћирића, који гласи: да се 24 чл. избрише, стављам на гласање предлог г. Ћирића: Ко је за то да се чл. 24 избрише, нека изволи седети, ко је противан нека устане? (Сви седе). — Објављујем да је Скупштина једногласно усвојила предлог г. Ћирића, да овај члан отпадне.

Известилац чита члан 25. (Чл. 23 прилог 2 ст. 5).

Панта Срећковић — Господо, ја бих био за то, да се овај члан придружи члану 20, јер на што то непрестано, ко позива, ко позива. Све што је у овом члану казато, имате све казано у чл. 20; на је доста. Ја бих молио, ако има 10 посланика да ме потпомогну. (Потпомажу га).

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — И овде је исти случај, као и код пређашњег члана. Казне за те кривице предвиђене су у крив. закону. Оне су унесене у овај члан, што је се хтело да се блажије казне. Ако налазите, да је боље, да се овај члан изостави, ја пристајем, али, господо, ја ипак држим да је боље да изостане но да још ставимо реч „изричнo, на јавном месту", јер боље је да остане овај члан са блажијим казнама, него да остане да се кривице казне по крив. закону.

Вића Радовановић — Кад не би био овде смисао § 92. крив. закона, ја бих могао пристати да овај члан остане. Ми сви знамо колико је тај § терао људе у апс и како је се то могло тумачити, да неко буни народ на непокорност против власти. Овај § 92 ако је назадан у крив. зак. не морамо га ми метнути овде. Крив. се закон мора мењати према Уставу и свакојако можемо се надати, да ће многе законске казне у њему да се измене и ублаже. Према томе не налазим разлога да тај § из крив. закона треба обновити и ставити као данашњи израз Скупштине Тај § крив. зак. могао је бити некада оправдан и умесан, али данас није. С тога ја сам мишљења да се овај § избрише, а док се крив. закон не измени, нека сваки има на уму строге казне крив. закона. Одобрити и ставити ове казне значи одобрити драконске казне, које су установљене пре 30 година. Ја не могу да се сложим с тиме, да оно што је пре толико година узакоњено, треба да и за данашње време вреди. И ако постоје казне у крив. закону нема довољно разлога да се и овде ставе. Према овоме што рекох ја сам за то да се овај члан избрише.

Алекса Ратарац — Мени се чини, господо, да смо ми погрешили, што смо и она два претходна члана избрисали, јер, господо, овде се ваља обзирати на чл. 34, у коме се вели, да се све кривице, које нису предвиђени овим законом, суде по постојећим законима земаљским. Ми хоћемо да се кривице учињене на зборовима блажије казне, но што то прописује крив. закон. То је учињено овде, и сад ако ми избришемо и овај члан, ми нећемо ништа олакшати себи, јер онда остављамо оне тешке казне по крив. закону. Нека господа узму на ум, да су овде казне блажије и ако избришемо овај члан, онда остављамо крив. зак., који је много опаснији, и да ћемо онда опет дозволити да ће власт по одредбама крив. зак. да испреда што хоће. Ја се надам да ће се на другом читању имати на уму чл. 34. и да ће усвојити и она два члана, које смо сад избрисали.

Јоксим Павловић — Мени се чини да господа, која мисле да чине услугу слободи збора, бришући овај члан, учиниће тиме већу стегу јавним зборовима. Ја имам да кажем оно исто што је казао и г. Ратарац. Овим чланом хоће да се латентира строгост крив. закона, и они који су предложили да се овај члан избрише, значи да место казне од 6 месеци остављају казне од 6 год. Ја сам противан томе и молим г. г. посланике да буду обазривији при решавању овога питања.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Мени је мило да су нека г.г. посланици почели увиђати, да није оправдано брисати ове чланове, који стоје у вези с кривичним законом и оставити казне по кривичном закону.

Г. Панта Срећковић плаши се што има много параграфа у овоме закону. У земљама где је кривични закон у детаљима израђен, написани су читави одељци законски, и овакве кривице на зборовима и не казне се по кривичном закону. По кривичном закону ми смо морали казне за те кривице предвидети. У кривичном закону прописане су драконске казне. Сад ми не можемо те казне из кривичног закона збрисати, јер не можемо за месец дана кривични закон прекројити. Али с тога, што су казне тамо сувише строге ми их можемо убла-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жити, и то је у овоме члану учињено. Ако ли не унесемо овде те блажије казне, онда кривице таквог рада казниће се по кривичном закону.

Што неки веле, да овај члан треба избрисати, па онда рећи да се све друге кривице, које нису овим законом предвиђене, и не казне никако, то није могуће, јер што је закон предвидео као кривицу, то мора остати кривица. У овоме се члану каже: „ко јавно позива на непокорност према законима, уредбама или законим наредбама власти, итд". То закон квалификује као кривицу, и као кривица мора се и казнити. Цела је ствар, господо, сад у томе да кривица буде обележења и да се блажије казни, него што кривични закон прописује. Ако би оставили да се ове кривице казне по кривичном закону, ја држим, да би тиме врло рђаву услугу учинили слободи збора.

Тома Бојичић — Ја се бојим, господо, да не одемо с поледице на поледицу. И мени се чини, као што рече г. Јоксим Павловић, ако избришемо ове блаже казне, оставићемо да се за овакве кривице суди по 92 чл. крив. закона, а то ни више ни мање не значи, него место једног до 6 месеца затвора, имаћемо казне од 1 до 6 година робије. Ми знамо, господо, да је код нас према новом Уставу држање зборова врло обично постало. Обична је ствар да се на збору критикује рад органа државних власти и сад, господо, ако ја на збору критикујем једну наредбу власти, која је незаконита, ако ми избришемо овај члан, власт ће с месга квалификовати ту моју критику као кривицу и подврћи је под §. 92 кривичног закона. То би значило оставити стару стегу полицијску, да она ради као што је некада било и онда на што нам и овај закон. Ја држим да је много боље да усвојимо ове блажије казне, него оставити да се ове кривице казне строго по старом кривич. закону, који је пре 30 година рађен.

Љ. Ћирић — Прекори које су учинили г. А. Ратарац и г. Јоксим Павловић мало су доцно стигли. Кад сам ја предложио, да се она два члана 23 и 24 избришу, онда су они могли да изнесу против разлоге, а не да јадикују после пошто је мој предлог усвојен. Ја опет стојим на томе земљишту, да би скучили слободу збора, ако оставимо чланове 23 и 24. Код нас се држе зборови од толико година и нико није одговарао за кривице такве врсте. Моји су разлози ти, што се на збору не бележе речи и нико на збору не може казати: ја сам забележио твоје речи, и ти си баш то и то казао, док у штампи реч казана она је одређена, прецизно. На једном збору, ако буде 5—6 стотина људи, може говорник споменути реч монархију, републику, то се може протумачити као да он тражи републику, и по члану 24 тај би човек могао бити кажњен, а ако оставимо казне по кривичноме закону, онда је ту нужно да се прибаве докази и много што шта треба, па да се докаже кривица. Ми знамо да до сада ни један није окривљиван за такве ствари, и ако би их унели у закон о зборовима значи дати полицијској власти могућности, да она ствара нове кривице.

Што се тиче члана 25, одиста може да се деси да се овакве ствари потржу на збору, и с тога и ја сам мишљења да овај члан треба да остане, али разуме се са много ублаженијим казнама. Ја се не сећам колике смо казне прописали у закону о штампи за исти случај, али ја мислим да казне у закону о зборовима буду мање него у закону о штампи, с тога што — као што мало пре рекох — реч у штампи прецизно је, јасно, обележена и ја је не могу порицати, док овде се може вечито доказивати да сам ја говорио оно, што нисам говорио, с тога сам мишљења да казна буде мања и то од 50—200 дин. а према томе да се одреди и казна затвора.

Панта Срећковић — Не дај боже, да ми је икад падало на памет, да мислим и предлажем, да нешто горе усвојимо, као што то рече г. Тома Бојичић, да ми овде идемо са поледице на поледицу. На против, ја са сам мислио да учинимо што боље, но на послетку, ако из овога може да испадне нешто горе, онда ја нисам за то, да се то усвоји. Дакле, ја нисам да се казни за опорачавање власти, јер ми треба само себе да бранимо, а полиција, нека се брани сама. Ја предлажем, дакле, да полиција овде може да казни од 2—3 дин., и онда би ми тек имали слободу збора (Смеј)..... А бога ми није лако зарадити ни 3 дин., кад један човек копа за 3 гроша. Међутим ви овде стављате казне од 100, 200, 300, дин., као да смо ми некакви богаташи. Дакле, да би се сачувала слобода збора, ја предлажем да се може казнити од 1—3 дин.

Министар унутр. дела Ј. Ђаја — Пре свега, морам да одговорим г. предговорнику, да ово ни капетан, ни полиција не казни, јер то иде суду. Дакле с те смо стране потпуно обезбеђени, да полициска власт ништа не може спречавати, пошто то суд решава. Ј. Ћирић је казао, да кривице овога рода, учињене на збору, треба блаже казнити, јер оне слабије дјејствују од кривица учињених штампом. То не стоји. Жива реч има више непосредна дјејства, него кад се какав чланак у новинама напише; то је ван сваке сумње, Но, при свем том, ја не тражим, да се такве кривице више казне, него да се казне онако, како је у закону о штампи „за изречно позивање на непокорност власти" прописано.

Богосав Поповић — Онај човек, који се не покорава законима, нити властима, на пр, кад власт изда наредбу, да се иде на кулук, или војена власт изда наредбу, да се дође на обуку, а лице држећи збор одврати људе од кулука и војног вежбања, па да се казни само 2 динара. Ја не разумем тако као што г. Срећковић тражи, да се казни са 2—3 дин. За таквог човека, који јавно позива на непокорност, према законима и властима, ја држим да је неумесно, што г. Панта тражи оваку казну, и с тога се не могу с њим сложити. Овај чл 25 треба да остане, јер је он много блажије написан, него крив. закон.

Алимпије Васиљевић — Ова установа о јавним зборовима највише одговара духу народа српског, јер је он на зборовима и саборима, решавао своја најважнија политичка питања. На тим зборовима решавао је он питање народног ослобођења. Колико је ова установа омиљена народу српском може се судити и по томе, што, кад сам ја пре 20 година поднео написан предлог Народној Скупштини, да се установе окружне Скупштине и јавни зборови, народна је Скупштина једногласно усвојила тај предлог. Дакле, кажем, та је установа веома омиљена народу, и ми треба да је што више осигурамо, и да јој што већу слободу дамо.

Кад ми овде бришемо поједине одредбе, ми их не бришемо за то, што су казне за кривице велике, него, што кажемо: што се не може обележити као кривица, не може се ни казнити, ако не по овом, оно још мање, по кривичном закону.

Дакле, ми кад бришемо овде, ми то не чинимо за то, што нећемо да се казни по овом него по другом закону, него за то, што је тешко доказати те кривице, и што то нису кривице, по мишљењу нашег народа.

За то ја остајем, да се ове кривице бришу.

Љуба Новаковић — Разлози министтра унутр дела, да смо ми учинили горе, што смо избрисали чл. 23 и 24, а сад хоћемо и 25, и да после остају јаче и теже казне, које су предвиђене крив. законом, са свим су умесни, и ја се с њима слажем. Али, у исто време, умесни су и разлози г. Ћирића, да, кривице, учињене на јавним зборовима, не могу да буду тако тешке као кривице, учињене путем штампе; и по томе, што на збору може ко често да учини кривицу у раздраженом стању; и ја мислим да би, збиља требало, да ове кривице и не постоје, као што рече г. Васиљевић. С тога, бришући ово, да се за овакве кривице, на збору учињене не казни, а и да се не казни по крив. закону, дакле, да би се обоје избегло ја бих предложио, да се овде, после чл. 33, умете нов члан па да се каже: све што није предвиђено овим законом, не може се ни по каквом другом закону казнити.

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Ја сам уверен да г. предлагач није имао времена да довољно размисли шта то значи: да се све друге кривице не казне, ако нису овим законом предвиђене, јер ми се овде једино бавимо с

тога, што се ово може рђаво да тумачи, али нико од нас не мисли: да изречно позивање на непокорност према властима, није кривица, и ја мислим да ни г. Васиљевић није то мислио. Дакле, ми овде хоћемо да избегнемо све злоупотребе у тумачењу, јер није могуће ово изоставити, кад ће се то казнити по крив. закону.

Једини је, дакле, пут, да ово постигнемо, ако овај члан тако стилизујемо, како неће бити произвољног тумачења.

Алекса Ратарац — Ја поново устајем, да говорим о ономе, што сам мало час казао,

Г. Алимпије и Љ. Новаковић нису ме могли убедити, а мислим, тако исто и остале посланике, јер овде у чл. 25 стоји, „ко јавно и изречно позива народ на непокорност према властима“ на веле, да оно, што овде није предвиђено, не може се казнити. Ја не знам како ће бити правилније, него кад ми казнимо онога, ко злочинства на јавним зборовима хвали; зар такав човек да не буде кажњен. Ми овде хоћемо да избришемо, да све кривице на збору учињене, отпадну, и да дозволимо, да се за њих одговара по крив. закону.

Како ће изгледати то, ја не разумем. То слободоумље није; ја не могу назвати такве људе слободоумним. Ја остајем на томе, као што лепо рече г. министар, да овај члан иде у одбор, да се тамо лепше дотера.

Михаило Поповић — Нисам мислио да говорим, али ме је изазвао својим говором онај г. посланик, који је казао да би требало избрисати ове кривице и сем тога сматра да не спадају у кривице, кад су учињене на збору. Господо, и ја гледам на слободу збора, као на једну драгоцену тековину нашег народа. Ја бих желео, да слобода збора буде заиста школа за политичко образовање нашег народа; желео бих да се на том збору што слободније говори, како ће се моћи пречистити сва она питања, која помажу напретку нашег народа, али не могу допустити да остану не кажњене оне кривице, које би сметале напретку нашега народа, које би у основи сметале нашем државном опстанку. Једна од највећих кривица, која може бити стављена као сметња саме државе, то је на сваки начин она кривица, која спада у ред оних, којима се народ позива тако рећи, да војује против оних основа, на којима почива сама држава. Ја не знам, како би држава могла да ради и управља, кад би сваки имао права да сазива збор и на њему говори, како не треба давати војску, како не треба плаћати порезу, како су власти непотребне и т. д., а за то, да не буде кажњен. То би био један дар мар, то би стање посило свако друго име, само не име једног уређеног друштва, како треба да представља држава. То је кривица и то треба казнити. Сад долази друга добра страна слободе збора — да са оних добрих страна, које можемо имати од слободе збора, можемо мало и кроз прсте прогледати на кривице, да не би стали на пут слободи збора. То могу да разумем, то је заиста постигнуто предлогом владиним. Види се да је влада умела да схвати ту добру страну слободе збора и да је измири с рђавим последицама. Ја мислим да би требало усвојити ово, као што је влада поднела. Међутим, ако се ово овде не би примило, онда би остале кривице, које би се казниле по другим закону, а кад тај други закон доноси већу казну, онда би требало да примените ову мању казну у интересу слободе збора.

Живан Живановић — Господо, сваки ће да воли да једна казна буде блажија, ако већ није сувише велика. Али као што је рекао један од покојних министара. (Јаков Туцаковић!): „Нити су Срби Енглези, нити сам ја Гледстон“, изгледа као да и овде тако може да буде. Кад би садашњи министар био комесар на зборовима, онда би он по својој толеранцији можда сматрао да много што шта није опасно, што ће један писар из среске куће да сматра као опасно. Ја мислим да овде не може нико бранити онога, који заиста хоће да позива народ на послушност. Ко позива на непослушност тај буни земљу. Са оним који буни земљу, који позива на непослушност ја се не бих сложио. Сад је питање, да ли се не може овај члан да зло употреби; да ли неће један писарица да дође пред збор од 600 људи и на једанпут да каже: овај позива народ на непокорност властима и законима. Неко може рећи на ком збору: ове године повишен је порез. То је само једна критика и писар може казати, то је закон, ти позиваш на непослушност, хајд у апс и онда почиње она вечита процедура, од које смо толико злих последица имали. Ја мислим да би добро било да се ова прва половина предложеног члана изостави; а она друга половина да се остави. Ево како ја то разумем. Деси се — недај боже — да је неко некога ножем пробо, ранио или га убио. То је дело означено законом као злочин. То је био какав министар. Или, деси се на пример, да је једна трупа војске послата железницом; дошао неки угурсуз направио штету у возу, и он пропадне. То разуме се треба казнити, и кад неко *такве* поступке хоће на збору да хвали и правда, онда таквог говорника ваља повући на одговор. Дакле ја бих био за то да друга половина остане и да се дода „ко *учини* дело“ и т. д., а прва половина предложеног члана да се избрише.

Известилац Вит. Младеновић — Ја пре свега имам да констатујем два факта из говора свију предговорника о овој дугој дебати: прво да смо ми сви вољни да донесемо што слободнији закон о зборовима. У начину како то да извршимо разилазимо се, и чини ми се да погрешну дебату водимо. У начелном претресу имало је да се реши ово: хоћемо ли ми да уносимо у овај закон казну за кривице, које су учињене на јавним зборовима, или ћемо то оставити постојећем кривичном закону с онако драконским казнама, како је то изложено у кривичном закону. Нећу о том да говорим, јер је то решено при начелном претресу овог закона, нећу да понављам, јер је министар поднео и специјализао казне и одбор је уредно све што је могао, те да дамо што веће гаранције слободи збора. Ако изоставимо један члан од ових, који говоре о казни, онда се мора казати, да кривице учињене на зборовима морају се казнити по кривичном закону, а то је опасније по слободу збора.

Мало час г. Алимпије Васиљевић казао је, како су наши стари били васпитани у духу слободе збора и договора. Али друкчије су биле установе у старо време, а друкчије данас, када су се државне установе и потребе умножиле, кад је јако развијен партиски живот, када се партије живо боре у изборима, која ће превагу добити. Свакојако слобода збора захтева да треба спречити нереде, који би се око тога десили и слободу збора изиграли. Градећи закон о томе, ми смо морали пазити, да не донесемо драконске казне. Ми нећемо да човек за такве ствари буде сматран као злочинац и кривац, које у моменталном раздражењу може рећи. Према томе мислили смо, да треба ове казне да се одвоје. Преко свега овога ја налазим да казну не би требало изоставити. Ми сви тежимо да се овим законом потпуно осигура слобода збора од власти, јер доста су власти злоупотребљавале своју дужност, доста су људе терали у апс за неопично изречене благе речи, али то је било у оно доба, када је се на сва уста викало на власти. Али ја држим, да ћемо ми сад имати добре чиновнике и ако ми изричемо овакав суд против тих и останемо једнако на том да власт нападамо и ограничавамо у вршењу држ. послова, онда нећемо имати поштене чиновнике. Пошто дакле морамо тежити да имамо добре власти, онда није потребно да се ограничавамо од тих. Не треба се од њих бојати као баука, где год се умешају у какву ствар или где шта узму у заштиту. Министар је ту, он је одговоран министру, а министар Скупштини и она га може казнити. Према томе отпада бојазан, која говори да треба изоставити ове казне.

(наставиће се)

Одговорни уредник **Ранко Петровић** Штампа краљ. српске државне штампарије